

Bilim Tarihinde

Bu Ay

Murat Dirican

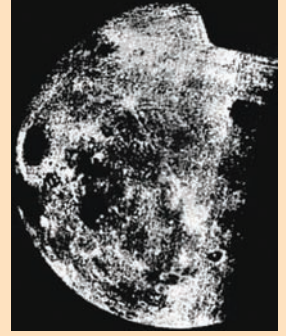
4 Ekim 1957 “Yoldaş” Uzayda!

4 Ekim 1957’de Sovyetler Birliği, ilk insan yapımı uydu olan Sputnik I’i Dünya yörüngesine yerleştirmeyi başardı ve bu tarih Uzay Çağı’nın başlangıcı olarak kabul edildi. Yer’den 800 km yukarıda dönen, küçük uydu Dünya’nın çevresindeki bir turunu 96 dakikada tamamlarken saatteki hızı yaklaşık 28.500 km’ydi. Sputnik yani Yoldaş adını taşıyan uydu Sovyetler Birliği’nin Kazakistan’daki uzay üssünden yolculuğuna başlamış ve yaklaşık üç ay yörüngede kalmıştı. 4 Ocak 1958’de Dünyaya düşen Sputnik I, tarihte ilk kez Dünya dışından topladığı bilgileri radyo sinyalleriyle uzay üssüne ulaştırmış ve bazı sıcaklık ölçümleri yapmıştı.

7 Ekim 1959 Ay’ın Karanlık Yüzü

Ay’ın kendi eksenindeki dönüş hızıyla, Dünya çevresindeki dönüş hızı aynı olduğundan, Ay’ın yeryüzünden hep aynı yüzü gözleniyor. 7 Ekim 1959’daysa Ay’ın karanlık yüzü ilk kez Rus uzay aracı Luna 3 sayesinde fotoğraflanarak Dünya’ya ulaştırılmıştı. Ay’ı geçişinin ardından, Ay’ın öteki yüzüne 63.500 km uzakta konumlanan Luna 3, Ay’ın bu yüzüne Güneş ışığının en çok ulaştığı bir zamanda 29 fotoğraf çekmeyi başardı. Yaklaşık 40 dakika arayla çekilen bu fotoğraflar bu insansız uzay aracında işlenerek radyo dalgaları yardımıyla Dünya’ya gönderildi. Bu çalışma sırasında Ay’ın öteki yüzünün yaklaşık %70’i fotoğraflandı.

Fotoğraflar çok düşük çözünürlükte olmasına ve net olmamasına karşın Ay yüzeyindeki birçok topografik yapı tanımlanabiliyordu. Tüm aksaklık ve olumsuzluklar bir yana, elde edilen görüntülerin niteliği teknik olarak düşük de olsa, bu görüntüler Ay’ın öteki yüzünü insanlığa gösteren ilk görüntülerdi.

13 Ekim 1884 Greenwich Başlangıç Meridyeni

13 Ekim 1884’te Greenwich meridyeni, yerin başlangıç, yani 0. boylamı ve uluslararası zaman kuşakları için başlangıç noktası olarak kabul edildi. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında, o dönemde yaygın olarak kullanılan güneş zamanının yol açtığı karışıklıkları önlemek amacıyla standart bir zaman kavramı ortaya atıldı. Demiryolu taşımacılığının yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve bunun sonucunda değişik toplumlarda kullanılan yerel zamanların (boylama bağlı olarak değişen saat) bazı karışıklıklara neden olması bu tür bir standart üzerinde düşünülmesine neden oldu. Standart zaman gereksinimine özellikle Kanada ve ABD gibi, sınırları içinde bile farklı yerel zaman dilimlerinden geçen çok uzun demiryolu hatları bulunan ülkelerde duyuldu. 1870’li yılların sonlarında Kanadalı demiryolu mühendisi Sir Sanford Fleming, bütün dünyada kullanılabilir bir standart zaman planı geliştirdi. Bunun üzerine 13 Ekim 1884’te ABD’nin başkenti Washington DC’de Uluslararası Meridyen Konferansı düzenlendi. Yirmi yedi ülkenin katıldığı konferansta günümüzde kullanılan benzer bir sistem tüm dünya için kabul edildi. Greenwich’ten geçen ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan başlangıç meridyeni, öteki boylamları doğu ya da batı olarak tanımlanması için referans çizgisi olarak kullanılır. Standart zaman, Greenwich’ten başlayarak birbirini izleyen her 15 derece batı boylamı için 1 saat geri, her 15 derece doğu boylamı için 1 saat ileridir.

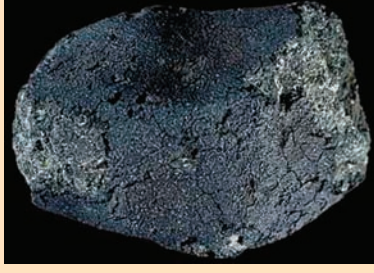
16 Ekim 1927 Pekin Adamı

Pekin Adamı’ndan kalan iyi korunmuş ilk kalıntılar, 16 Ekim 1927’de Pekin yakınlarındaki Zhoukoudian mağarasında sürdürülen büyük ölçekli bir kazı sırasında, İsveçli paleontolog Birgir Bohlin tarafından gün ışığına çıkarıldı. Daha sonra Davidson Black’in yaptığı çalışmalar, kalıntıların yeni bir insan türüne ait olabileceği savıyla sonuçlandı. Black bu bireye yeni bir tür olarak Pekin İnsanı (Sinanthropus pekinensis) adını verse de daha sonraki çalışmalar kalıntıların, daha önce de bilinen, en eski insangillerden Homo erectus türünden olduğu görüşünde birleşti. 1941’de Japon işgali olasılığı ortaya çıkınca, bu tarihe değin Pekin Birleşik Tıp Yüksekokulu’nda incelenen fosiller, gizlice ABD’ye götürülmek istendi. Bu sırada kaybolan kemiklerden geriye yalnızca inceleme amacıyla çıkarılmış alçı kopyaları kaldı.

23 Ekim 1977 Dünyanın En Yaşlı Fosili

23 Ekim 1977'de Harvard Üniversitesi'nden paleontolog Elso S. Barghoorn,

eobacterium adını verdiği tek hücreli bir algin 3,4 milyar yıl önce Prekambriyen devirde yaşamış olduğunu ortaya koydu. Bu, yeryüzünde izine rastlanan en eski yaşam biçimiydi. Barghoorn, çalışma arkadaşı J. William Schopf'la birlikte, Güney Afrika'daki Transvaal bölgesinde bulunan 3,2 milyar yıllık silisleşmiş tortul kayalardaki prokaryot fosil örnekleri üzerinde çalışıyordu. Rubidyum/stronsiyum tarihlendirme yöntemiyle, üzerinde çalıştıkları kayaların üç milyar yıldan daha yaşlı olduğunu belirlemişlerdi. Barghoorn'un bu kayaçların içinde rastladığı eobacterium fosiliyse, yeryüzünde varlığı saptanan en eski canlıya aitti. Günümüzde de birçok türü bulunan, basit hücre duvarı olan tek hücreli canlılar, Prekambriyen'den bu yana ürettikleri oksijenle, atmosferdeki oksijenin kaynağı olarak görülüyor.

25 Ekim 1955 Mikrodalga Fırın

Bugün evlerde kullanılan mikrodalga fırınların ilk örneği, 25 Ekim 1955'te Tappan şirketi tarafından satışa çıkarılmıştı. Ticari amaçla üretilen ilk mikrodalga fırın 1947'de başka bir mutfak eşyası üreticisi olan Raytheon şirketince

Radarange adıyla kamuoyuna duyurulmuş olsa da fiyatının çok yüksek oluşu gerekse büyükçe bir buzdolabı boyutlarında olması nedeniyle ticari olarak pek ilgi görmemiş, yaralı bir buluş olarak kalmıştı. Bu girişimden yaklaşık beş yıl sonra Tappan dağıtım ve pazarlama şirketiyle, Raytheon bir lisans sözleşmesi imzaladı. Bu ürünün geliş-

tilerile satılabilir duruma getirilmesi için çalışmalara başlandı. Üç yıl sonra, 1955'te, hem boyutu hem de fiyatıyla ilk mikrodalga fırın mutfaklara girmeye hazır. Ürün 220 V ile çalışıyordu. Dışı çelik olan mikrodalga fırın normal bir fırın boyutlarındaydı ve 1300 dolara satışa çıkarılmıştı.

Kaynaklar:

<http://inventors.about.com>

<http://www.todayinsci.com>

<http://www.historytoday.com>

24 Ekim 1882 Verem Mikrobunun Keşfi

Bugün bakteriyolojinin babası olarak kabul edilen Alman bilim insanı Robert Koch, 24 Ekim 1882'de verem mikrobu- nu buldu. Bu alandaki çalışmalarıyla 1905'te Nobel ödülünü kazanan Koch, veba, sıtma, dizanteri gibi salgın hastalıklar alanında da önemli çalışmalara imza attı. Koch ilk kez belirli bir bakteri türüyle belirli bir hastalık arasındaki neden-sonuç ilişkisini kuran araştırmacıydı. Hastalık mikrobunun su, besin ya da giysisi yoluyla da bulaşabileceğini kanıtladı ve İngiliz bakteriyolog Roland Ross'la aynı dönemde sıtmanın sivrisinekler aracılığıyla bulaştığını keşfetti.

27 Ekim 1447 Uluğ Bey Öldü

27 Ekim 1447'de ünlü matematikçi ve gökbilimci Uluğ Bey (Muhammed Turagay) yaşama veda etti. 1447-49 yılları arasında Timurlu Hükümdarlığı da yapmış olan Uluğ Bey, Semerkand'ı İslam kültürünün merkezlerinde biri haline getirmişti. Döneminin en büyük gökbilimcisi olan Uluğ Bey,

1428'de Semerkand'da bir gözlemevi inşa ettirdi. Yaptığı gözlemlerle, ikinci yüzyılda yaşamış Batlamyus'un çalışmalarında çok sayıda hesap hatasını düzelterek, eksiklerini tamamladı. Kendi hazırladığı yıldız haritasında öncükilerden farklı olarak 994 yeni yıldız tanımlanıyordu. Onun gözlemleri ve çalışmaları iki yüz yıl sonra Latince'ye çevrildi ve ancak teleskoplu gözlemlerin başlamasıyla aşılabildi.

31 Ekim 1951 Yaya Geçidi

Bugün bütün dünyada kullanılan yaya geçidi çizgileri, ilk kez 31 Ekim 1951'de İngiltere'nin Berkshire kentinde kullanılmaya başlandı. Karşıdan karşıya geçişlerde yaya ölümlerini azaltmak amacıyla yapılan bu uygulamadan önce yola döşenen başlığı yassı metal çivilerle bu geçişler belirlenmeye çalışılıyordu. Ancak bu çiviler yayalar için açıkça görülse de araçtayken pek fark edilmiyordu. Kuşkusuz bugün kullanılan yayageçidi çizgileri bu çivilere göre çok daha belirgindir.

